

Novi teoretični pogledi na skladnjo in semantiko v kognitivni znanosti

V Dubrovniku sta od 2. do 10. septembra 2000 potekala seminar in konferenca z zgornjim naslovom. V seminarskem delu se je predstavilo pet predavateljev, in sicer Melissa Bowerman (Max Planck Institute, Nijmegen, Nizozemska), Daniel L. Everett (SIL, Brazilija), Ranko Matasović (Univerza v Zagrebu, Hrvaška), James Pustejovsky (Brandeis University, Massachusetts, ZDA) in Robert D. Van Valin ml. (SUNY, at Buffalo, ZDA). Na konferenci pa je s kratkimi referati nastopilo 28 predavateljev. Predvsem seminarski del je ponudil nov pogled na skladenjsko teorijo, ki ga je marsikateri od predavateljev v konferenčnem delu uporabil kot ključni način jezikoslovnega preučevanja. Nekoliko podrobneje bom predstavila dogajanje v seminarskem delu.

1 Robert D. Van Valin, ml.: Skladenjska teorija¹

Van Valin je doktoriral iz jezikoslovja na kalifornijski univerzi v Berkeleyu, poučeval je na mnogih priznanih univerzah, kot sta Stanford University, Temple University idr. Ukvarja se predvsem s teoretičnim jezikoslovjem, natančneje s skladenjsko teorijo in skladenjsko teorijo usvajanja jezika. Je avtor številnih knjig in člankov, med drugim soavtor knjig *Functional Syntax and Universal Grammar*, *Syntax: Structure, Meaning & Function* ... Trenutno je predstojnik oddelka za lingvistiko in kognitivno znanost na Državni univerzi v New Yorku (SUNY).

1.1 Pregled razvoja jezikoslovnih teorij² od leta 1965³

Chomsky: *Aspects*,⁴ 1965

Iz tega izhajajo

1.1.1 interpretativna semantika (Interpretative Semantics; predstavniki so: Chomsky, Jackendoff, Bresnan, Sag)

Iz nje izhajajo

¹ Avtor je svoje predavanje naslovil preprosto s Skladenjska teorija, čeprav se je v njem predstavil kot utemeljitelj nove teorije z imenom Role and Reference Grammar, torej *slovnice vlog in povezav*.

² Da bi se izognili nepotrebnim terminološkim nesporazumom, ki nastanejo v takih primerih, bom vedno navajala tudi angleške ustreznice.

³ Tega leta je N. Chomsky objavil knjigo z naslovom *Aspects of the theory of syntax*, Cambridge.

⁴ Izhodiščno poimenovanje oz. slovenski prevod, ki ga predlagam, je podčrtan.

1.1.1.1 teorija vezav in povezav, morda tudi vezavno-povezavna teorija⁵ (GB Theory, tj. Government and Binding Theory; Chomsky), iz tega pa je Chomsky leta 1995 razvil t. i. minimalistični program (Minimalist Program);⁶

1.1.1.2 leksikalno-funkcijska slovnica (Lexical-Functional Grammar; Bresnan 1982, 1994, 2000), ki se delno povezuje tudi z jedrnno fraznostrukturno slovnico (Head-Driven Phrase Structure Grammar, Sag, Pollard, 1987, 1994);

1.1.1.3 posplošena fraznostrukturna slovnica (Generalized Phrase Structure Grammar; Gazdar, Sag, Pullum), ki je osnova za

1.1.1.3.1 že omenjeno jedrnno fraznostrukturno slovnico (Sag, Pollard) in

1.1.1.3.2 konstrukcijsko slovnico (Construction Grammar; Fillmore, Kay/Lakoff);

1.1.2 slovnica razmerij, morda tudi relacijska ali razmerna slovnica (Relational Grammar; Postal, Perlmutter), iz nje izhajata

1.1.2.1 že omenjena leksikalno-funkcijska slovnica (Bresnan) in

1.1.2.2 slovnica vlog in povezav (**Role and Reference Grammar**, Van Valin, Foley, 1984, 1993, 1997); povezuje z zadnjo je ohlapnejša, saj novi teoretični pristop izhaja neposredno iz generativne semantike;

1.1.3 generativna semantika (Generative Semantics; Lakoff, Ross, McCawley, Postal), povezuje se tudi s slovnico razmerij (razmerno slovnico).

Teoretični pristopi, ki izhajajo iz generativne semantike, so

1.1.3.1 kognitivna slovnica (Cognitive Grammar, Langacker in Lakoff), iz te pa sledi povezuje tudi s konstrukcijsko slovnico,

1.1.3.2 slovnica vlog in povezav (**Role and Reference Grammar**, Van Valin, Foley, 1984, 1993, 1997)⁷

1.1.3.3 funkcijska slovnica (Functional Grammar; Dik 1978, 1989, 1997);

1.1.3.4 in drugi funkcijski pristopi;

1.1.4 slovnica globinskih sklonov (Case Grammar; Fillmore), ki je osnova za

1.1.4.1 slovnico vlog in povezav,

1.1.4.2 konstrukcijsko slovnico,

1.1.4.3 funkcijsko slovnico in

1.1.4.4 ostale funkcijske pristope (Givón, Thompson).

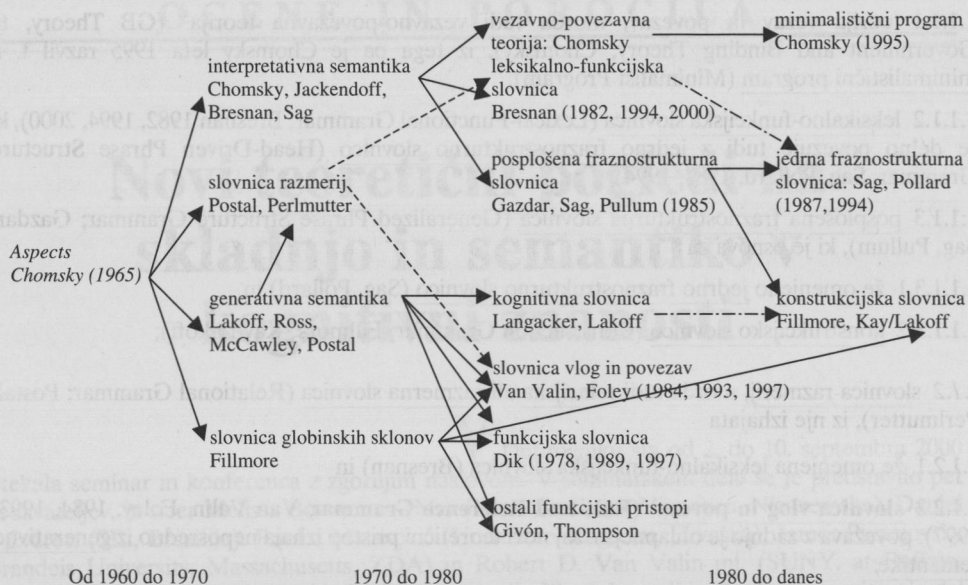
Van Valin se je v svojem predavanju posvetil predvsem naslednjim skladenjskim pojmom: stavčna zgradba (clause structure), leksikalna predstavitev glagolov⁸ (lexical representation of verbs), struktura določil (argument structure), globinski sklon (case), ujemanje ali določanje⁹ (agreement), sestava kompleksnih povedi (the structure of complex sentences).

⁵ GB Theory se nanaša na objavi Chomskega iz leta 1981 in 1986, ko je izdal *Lectures on government in binding* (GB) in kasneje *Barriers*. V 80-ih je bila omenjena teorija glavna smer njegovega raziskovanja.

⁶ Prim. Chomsky, Noam (1995). *The minimalist program*. Cambridge, MA: MIT Press.

⁷ Bolj ali manj uveljavljena kratica zanjo je RRG.

⁸ V predavanju D. Everetta se je npr. izkazalo, da imajo nekateri indijanski jeziki lahko v vlogi povedka celotne povedi.

1.2 Slovnica vlog in povezav

Njen teoretični pogled na skladnjo združuje skladenjsko in semantično predstavitev povedi. Površinska struktura je odraz pomenskih sestavin, ki so združene v posamezno poved. Izhodiščni jezik preučevanja in oblikovanja teorije je angleščina.

1.3 Izhodišča RRG

1.3.1 Koncept Chomskega o avtonomni univerzalni slovnici (universal grammar).

- Univerzalna slovnica je skladišče univerzalnih skladenjskih načel (Chomsky, 1998)¹⁰
- Sredstvo za usvajanje jezika (Language acquisition device — LAD).

1.3.2 Slovnica vlog in povezav (Van Valin, 1993; Van Valin, La Polla, 1997)¹¹ trdi, da

- skladnja ni avtonomna, zato tudi ne more biti »odlagališče« univerzalnih skladenjskih načel, kakor jih je predstavil Chomsky;
- otroci oblikujejo slovnice¹² na podlagi bogate kognitivne (spoznavne) zmožnosti, ki ni izrazito jezikovna, zato ne moremo govoriti o avtonomnih sredstvih za usvajanje jezika (LAD);
- je smiselnost pogleda N. Chomskega na univerzalno slovnico vprašljiva.

1.3.3 Van Valin loči dve vrsti univerzalij:

— *semantično motivirane univerzalije*, ki ustrezajo naslednjim skladenjskim enotam:

⁹ Ang. *agreement*. S tem pojmom zajema predvsem vpliv posameznih delov stavka na ostale, lahko bi prevedli tudi določanje, kar bi bilo morda ustrežnejše, zaradi terminološke zasedenosti ujemanja v naši skladenjski teoriji.

¹⁰ Chomsky, N. (1998). *Minimalist inquiries: the framework*. MIT OPL 15. Dept. of Linguistics, MIT.

¹¹ Van Valin, R. D. Jr. (1993). *Advances in Role and Reference Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins in Van Valin, R. D. Jr. & La Polla, R. J. (1997). *Syntax: Structure, meaning & function*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹² Avtor uporablja izraz *grammars* zaradi pravil, ki jih oblikujejo otroci na podlagi svojih zmožnosti usvajanja.

semantični elementi

povedje
določila v semantični predstavitvi povedja
dopolnila
povedje + določila
povedje + določila + dopolnila

skladenjske enote

glagolsko jedro (nucleus)
določila propozicijskega jedra
obrobje
propozicijsko jedro
stavek (= propozicijsko jedro + obrobje)

Sestavine temeljne stavčne strukture.

STAVEK

PROPOZICIJSKO JEDRO ¹³
GLAGOL

STAVEK

PROPOZICIJSKO JEDRO	OBROBJE
Jana jé ljubljanski zrezek	v gostilni.

— *pragmatično motivirane univerzalije*:¹⁵

oblikovane so predvsem glede na to, katera sestavina je poudarjena (povedek, stavek ali določilo po Van Valinovi razvrstitvi).¹⁶

1.4 Povezovanje in sklonsko označevanje¹⁷

Temeljna pojma slovnice vlog in povezav sta tudi **storilec**¹⁸ in **prizadeti**,¹⁹ t. i. **makrovlogi** (macroroles). Čeprav sta predstavljeni kot semantični kategoriji, sta ključni v povezavi med semantiko in skladnjo. Število makrovlog je odvisno od prehodnosti oz. neprehodnosti glagolov, pri čemer imajo prehodni glagoli obe makrovlogi, neprehodni pa zgolj eno,²⁰ kar je seveda pogojeno tudi s številom določil, ki jih zahteva vezljivost posameznega glagola.

Ugotovimo lahko, da so skladenjske funkcije odvisne od posameznih jezikov, semantične funkcije oz. makrovloge pa so (naj bi bile) univerzalne.

SKLADENJSKE FUNKCIJE. PRIVILEGIRANA SKLADENJSKA DOLOČILA²¹

Van Valin govori o privilegiranih skladenjskih določilih, pri čemer glede na jezik ločimo neposredna določila propozicijskega jedra²² in posredna določila propozicijskega jedra,²³ glede na

¹³ Toporišič v Novi slovenski skladnji sloveni *core* s propozicijskim jedrom, Van Valin vanj šteje vsa določila, ki nastopajo v stavku zaradi vezljivosti posameznega glagola, mednje pa sodijo samo določila, ki so v stavku zaradi obvezne glagolske vezljivosti.

¹⁴ Van Valin govori o *periphery*, predvsem naj bi to ločevalo skladenjsko oznako od semantične.

¹⁵ Povzeto po: Lambrecht, Knud (1994). *Information structure and sentence form*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁶ Npr. poudarjen povedkov del: **ang.** a) My car/It broke DOWN.; **it.** b) (La mia macchina) si è ROTTA.; c) **fr.** (Ma voiture) elle est en PANNE.; č) **jap.** (Kuruma wa) KOSYOO-si-ta.

¹⁷ *Linking and Case Marking*.

¹⁸ Pojmu 'vršilec' za an. *actor* se namenoma izogibam zaradi uveljavljenih terminov pri označevanju globinskih sklonov. Storilec lahko označuje tudi vršilca (dejanja), ni pa nujno (lahko tudi nosilec lastnosti, dogajanja).

¹⁹ Za an. *undergoer*.

²⁰ V slovenščini je seveda mogoča polnopomenska poved *Dežuje*, v angleščini pa se glasi *It rains*.

²¹ Privilegirana skladenjska določila — PSD (*privileged syntactic argument — PSA*).

²² An. *Direct Core Argument(s)*.

njihovo število pa jezike deli na tiste z a) največjim številom makrovlog (npr. angleščina) in b) najmanjšim številom makrovlog (npr. dirbalščina).²⁴

SEMANTIČNI MAKROVLOGI. *Storilec in prizadeti* sta lastna vsem jezikom, torej sta univerzalni makrovlogi. Z naraščajočim številom določil, ki jih zahteva posamezno povedje, se povečuje zaznamovanost posameznega določila kot makrovloge.

Van Valin je v svojem seminarju predstavil mnogo primerov iz korejščine, dirbališčine, nekaj pa tudi iz italijanščine, francoščine in angleščine, zato je morda utemeljitev njegovega pogleda na skladnjo bolj izrazita v teh jezikih, ki jih tukaj ne navajamo. Ker pa je postala ta skladijska teorija zelo priljubljena v zadnjih letih in ker jo uporabljajo tako za preučevanje že izumrlih kot živih jezikov, jo v obrisih predstavljamo tudi na tem mestu.²⁵

2 Melissa Bowerman: Medjezikovni pogledi na zgodnje usvajanje prvega jezika

Melissa Bowerman je trenutno višja raziskovalka na Inštitutu Maxa Plancka za psiholingvistiko. Leta 1964 je diplomirala iz psihologije na stanfordski univerzi in leta 1971 doktorirala na harvardski univerzi iz socialne psihologije. Ukvarja se z oblikovanjem konceptualnih domen prostora, vzročnosti, časa ..., njihovo semantično strukturiranostjo in medjezikovnimi razlikami pri učenju jezika.

Melissa Bowerman, ki se je v svojem predavanju ukvarjala predvsem z besednim, skladijskim in morfološkim pogledom na zgodnje usvajanje jezika, si je za ponazoritev svojega dela izbrala različno dojetje predlogov v več jezikih. Kot izhodiščni sistem je predstavila predloge, ki označujejo prostorska razmerja v angleščini, in jih primerjala z nemškim, korejskim in tudi majevskim jezikom tztzil.

Nove raziskave, ki so bile narejene v zadnjih desetih letih, kažejo, da med jeziki obstajajo bistvene razlike v domnevnih temeljnih pomenih oz. v tem, kako so ti razvrščeni. Otroci so se že pri 18 mesecih skupaj s sovrstniki sposobni učiti jezikovnospecifičnih semantičnih sistemov. Pri tem nastajajo težave pri povezovanju oblike in pomena, zato morajo otroci s svojimi kognitivnimi zmoglostmi oblikovati nove semantične kategorije na osnovi izkušenj z jezikom.

Težave s povezovanjem oblike in pomena²⁶ pri usvajanju jezika, povezane z različnimi konceptualnimi domenami, so bile razvrščene tudi po Talmyjevi tipologiji.²⁷ Z analizo napak, ki so jih otroci delali pri uporabi predlogov, pa so prišli do ugotovitve, da otroci že zelo mladi razvijajo občutek za tipološke lastnosti v svojem jeziku in jih nato uporabljajo v svojem lastnem (hipotetičnem)²⁸ sistemu. Melissa Bowerman je predstavila še ugotovitve primerjalne raziskave o

²³ An. *Oblique Core Argument(s)*.

²⁴ Pri hierarhiji izbiranja makrovloge, ki bo zavzela mesto osebk, je storilec višje od prizadetega. Dirbališčina in ostali (skladijsko) ergativni jeziki pa makrovlogo, ki je na najnižjem mestu, vedno izberejo za osebek. Pri prehodnih glagolih je prizadeti vedno osebek, pri neprehodnih glagolih pa je osebek tista makrovloga, ki nastopa ob glagolu (npr. storilec pri glagolu 'teči' in prizadeti pri glagolu 'umreti'). Ti jeziki pa z antipasivizacijo prehodne glagole spremenijo v neprehodne in tako storilec postane osebek. (Celotna opomba je odgovor profesorja Van Valina na vprašanje o najnižjem številu makrovlog.)

²⁵ Verjetno ne bo odveč tudi naslov spletne strani, ki jo ima slovnica vlog in povezav: .

²⁶ An. *form-meaning mapping*.

²⁷ Talmy, L. (1991). Path to realization: A typology of event conflation. *Proceedings of the Berkeley Linguistics Society*, 17.

²⁸ Na to trditev spet kažejo napake. Primeri so bili predvsem angleški in korejski, zato bom navedla le nekaj angleških. Otrok pri starosti 8 let 7 mesecev reče: I have an idea but it won't *approve* to you or daddy. (Namesto: you or daddy won't approve of it.)

vsebinski in obliki posameznih snovi,²⁹ s čimer je dodala novo spoznanje k vprašanju, da imajo jezikovnospecifični semantični sistemi kognitivne posledice tudi pri odraslih.

3 Daniel L. Everett: Besedotvorje v jezikoslovni teoriji: primer omejitev, ki jih lahko kršimo

Daniel L. Everett je mednarodni jezikoslovni svetovalec in deluje pri Sociedade Internacional de Lingüística. Več let je bil izredni profesor na University of Campinas v Braziliji, kjer je preučeval mnoge indijanske jezike, skoraj šest let pa je prebival med amazonskimi Indijanci.

V svojem predavanju se je posvetil pojmu leksikalne neokrnjenosti³⁰ kot omejitve pri oblikovanju besed. Chomsky v svojem *minimalističnem programu*³¹ predstavlja omejitev, ki je ni moč kršiti,³² na drugi strani pa *slovnica vlog in povezav* in *leksikalno-funkcijska slovnica* to dopuščata.

Najbolj zanimiva pa je bila vsekakor predstavitev indijskega jezika wari, kjer lahko cele povedi postanejo glagoli.³³ Pri tem nov povedek (torej poved) dobi vse fonološke in morfosintaktične značilnosti enobesednega glagola. To, da se vložena poved spremeni v glagol, se kaže v naslednjih skladenjskih in fonoloških spremembah.

3.1 Vložena poved se pojavi na mestu povedka v stavčni zgradbi.

3.2 Vložena in v glagol spremenjena poved je prenačlašena, spregana, zložena tako kot vsak drug glagol.

3.3 Samo zadnji zlog vložene povedi ima glavni naglas. (To bi v primeru, da bi šlo za vloženo poved in ne za iz nje nastali »glagolski« povedek, kršilo običajno pravilo naglaševanja, ki glavni naglas namešča na zadnji zlog vsake besede.)

3.4 Ni nobenega drugega glagola v stavčni zgradbi.

3.5 Obrazila morajo slediti vloženi povedi.

Stavčna zgradba v glagol spremenjenih povedi ni na noben način zaznamovana. Everett možnost v kakršnega koli (časovnega ali nečasovnega) pregibanja razlaga s ključno vlogo klitik.³⁴

Pojav, ki se kaže v jeziku wari, predstavlja resno težavo za *minimalistični program* N. Chomskega, mogoče pa ga je z manjšimi prilagoditvami razložiti z *leksikalno-funkcijsko slovnico*. Še bolj ustrezna so po Everettovih besedah načela *slovnice vlog in povezav* do tiste stopnje, na kateri vgradimo jasen nabor možnih kršitev v besedotvorju.

²⁹ Otroku so pokazali npr. plastični glavnik, potem je moral izbrati med lesenim glavnikom in zlomljenimi plastičnimi koščki. Raziskava je potekala med angleškimi in korejskimi otroki, pri čemer so se angleški večkrat odločali, da bodo sledili obliki — povezovali so glavnike, korejski pa materialu — povezovali so plastične predmete.

³⁰ An. *lexical integrity*.

³¹ Prim. op. 5.

³² Nasprotno od Chomskega in njegovih naslednikov zagovorniki razpršene morfologije (Distributed Morphology) poudarjajo, da skladnja praviloma ne vpliva na vse, kar je podobno leksikalnim enotam, ampak na podlagi teh oblikuje stavčne strukture. Prim. D. Everett, *Constraints on Word — Formation. Constraint-Based Morphology* (seminarski izročki).

³³ Primer »glagolskega« povedka, ki je nastal iz povedi: Pan' 'am ta' tara ma' ina -on xa'. (Približen prevod bi bil: »Verjetno se bom izgubil, bo verjetno (rekel)«, jaz (menim) (o) mojem mlajšem bratu.) Vse kar je v oklepajih, ni eksplicitno povedano.

³⁴ Everett je avtor knjige *Why There are No Clitics*, Summer Institute of Linguistics, University of Texas at Arlington, Dallas, Texas, 1996.

4 James Pustejovsky: Generativni leksikon in semantična teorija

James Pustejovsky je redni profesor računalniških znanosti na Brandeis University. Vodi raziskave na področju računalniškega jezikoslovja, leksikalne semantike, besednega vedenja in sprejemanja ter izločevanja informacij.

Predstavil je novejšo izsledke na področju teorije generativnega leksikona, ki omogočajo končno število besed za poimenovanje, še posebej tiste, ki se nanašajo na dvojnost sestavljanja in teorijo povezovanja določil. Izhodišče njegovega predavanja sta bili dve vprašanji:

- a) Kakšno je naše besedno vedenje, ki omogoča končno število besed v neomejenem številu situacij, in da lahko dalje ob uspešni uporabi govorimo o svetu v teh kontekstih?
- b) Je besedno znanje moč ločiti od sposobnosti kategoriziranja in uvrščanja (temeljnih, osnovnih) konceptov v svetu?³⁵

Ker je smisel njegovega raziskovanja predvsem v iskanju ustreznih računalniških rešitev, ki bi omogočale oblikovanje in prenos naravno jezikovnih pravil v računalnike, je moral določiti orodja za kategorizacijo posameznih tipov.³⁶

Predstavitve njegove teorije je bila dejansko ponazorjena predvsem z oblikami različnih možnosti računalniških zapisov, ki bi uresničevali izhodiščno tezo, vendar jih na tem mestu ne bomo navajali.

5 Ranko Matasović: Sinhrona in diahrona tipologija skladijskih struktur

Matasović je izredni profesor na oddelku za jezikoslovje na zagrebški univerzi, ukvarja pa se predvsem s primerjalno slovnico indoevropskih jezikov (posebej še s keltščino, baltoslovanščino, latinščino in hetitščino) in jezikovno tipologijo.

5.1 Skladijska tipologija

Svoje predavanje je začel s predstavitvijo skladijske tipologije, ki ločuje

- a) absolutne univerzalije (npr. vsi jeziki imajo glagole),
- b) posledične (implicirane) univerzalije, ki nastanejo znotraj jezikov zaradi posamičnih značilnosti (npr. jeziki z dominantnim besednim redom glagol — osebek — predmet (VSO) imajo vedno proklitike, nimajo pa enklitik),
- c) diskretne tipe jezikov (glede na razvrstitev osebkov, predmeta in povedka),
- d) nediskretne tipe oz. ergativne jezike,³⁷
- e) splošno definicijo osebkov (po Keenanu, 1975):³⁸
 1. osebek v stavku ne more biti izpuščen, če želimo ohraniti smiselno povedi
 2. osebek določuje povratne zaimke,
 3. osebek je navadno izhodišče/tema,
 4. če se povedek ujema s samostalniško besedno zvezo, potem se ujema z osebkom,
 5. če se več glagolov nanaša na isto določilo, potem je to skoraj vedno osebek (Primož pije

³⁵ Predvsem se sklicuje na teorijo A. Wierzbicke.

³⁶ 1) Qualia kot koherenca, ki oblikuje povezave med posameznimi tipi. 2) Razvrstitev v kompleksnosti tipov. 3) Pomen za uporabo zgradbe teh tipov.

³⁷ Tako v hrvaščini kot v slovenščini najdemo nekatere ergativne vzorce v besedotvornih postopkih: *rokopis* = to, kar piše roka, vendar pa *ribolov* = to, da lovi ribo in ne *to, kar lovi riba.

³⁸ Keenan, Edward L. (1976). Toward a Universal Definition of »Subject«. *LI (ur.)*, 303–335.

sok in gleda televizijo),

6. osebek navadno stoji pred predmetom v stilno in pragmatično nezaznamovanih povedih,³⁹
7. osebek je navadno v povedi agens,
8. osebek velelnih povedi je skoraj vedno enak naslovniku.

5.2 Diahrona skladijska tipologija

Po Harrisu in Cambellu (1995)⁴⁰ obstajajo trije tipi skladijskih sprememb.

- a) Ponovna analiza: mehanizem, ki spremeni osnovno sestavo skladijskega vzorca in ne vključuje nobenih sprememb na površinski zgradbi.
- b) Razširitev: kaže se v spremembah površinske zgradbe in ne vključuje takojšnje ali bistvene spremembe osnovne zgradbe.
- c) Izposojanje: sprememba, v kateri je posnetek skladijskega vzorca enega jezika vključen v drugega kot gostujoči vzorec v kontaktnem jeziku.⁴¹

Načelo diahronne stabilnosti: semantično in kognitivno pogojene skladijske značilnosti so diahrono stabilne, pragmatično motivirane pa diahrono nestabilne.

5.3 Diahrona napovedi slovnice vlog in povezav (RRG)

5.3.1 Slovnice značilnosti širšega značaja se razvijejo v takšne z ožjim značajem:

1. glagolski čas v glagolski vid (in ne obratno),
2. kazalni zaimki v člene (in ne obratno).

5.3.2 Napoved RRG je, da če ima glagolski vid resnično kognitivno osnovo, potem bo do spremembe v zgodovinski shemi razvoja različnih jezikov prišlo samo pri enem od glagolskih vidov.⁴²

5.3.3 Spremembe glede pravil povezovanja

Tako je npr. v praslovanščini veljalo, da je bil roditelj ob drugem določil makrovloge, če je bilo to zanikano.

V večini slovanskih jezikov se je to pravilo spremenilo, da je roditelj ob drugem določil makrovloge, če je zanikano ali če označuje moško in živo.

6 Konferenca

Konferenčni del je potekal od petka, 8. septembra 2000, do nedelje, 10. septembra. Prispevke lahko razdelimo v tri večje skupine:

- a) usvajanje jezika in otrokovo zgodnje učenje,
- b) proučevanje posameznih skladijskih kategorij, predvsem z vidika slovnice vlog in povezav,

³⁹ Tudi v slovanskih jezikih osebek po Matasovičevem mnenju navadno stoji pred predmetom, razen v topikaliziranih ali drugače zaznamovanih povedih. Tako navadno ne bi mogli reči *Tineta sem videla včeraj* razen v primeru, če bi šlo za odgovor na vprašanje *Kdaj si videla Tineta in kdaj Ano?*

⁴⁰ Harris, A. C. & Cambell, L. (1995). *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspectiv*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁴¹ Prvotna oblika gostujočega vzorca se kaže kot skladijski kalk, ki pa lahko z razvojem postane tvoren tudi v kontaktnem jeziku.

⁴² V nemščini npr.: *mögen* — pret. *mag* 'imeti rad', *können* — pret. *kann* 'moči', *wissen* — pret. *weiss* 'vedeti', *dürfen* — pret. *darf* 'smeti' ...

c) konceptualne metafore.

Največ prispevkov je bilo seveda povezanih s skladnjo, pri čemer se je slovnica vlog in povezav pokazala uporabna tudi za (ponovno) proučevanje svetopisemskih besedil, predvsem pa za mnoge, nam skorajda nepoznane jezike, ki so jih predstavile ruske znanstvenice.

Zadnja skupina je nakazala tudi uporabnost oblikovanja konceptualnih metafor pri poučevanju tujega jezika, saj so prenekatero konceptualne metafore razširjene v skoraj vseh jezikih, kar olajšuje spoznavanje novega jezika.

Konference in seminarja v Dubrovniku se je udeležilo okoli 60 tečajnikov iz več kot 20 držav.

Viri in literatura

New Theoretical Perspectives on Syntax and Semantics in Cognitive Science. Zbornik povzetkov seminarskih prispevkov.

Izročki posameznih predavateljev.

Toporišič, Jože (1992). Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Toporišič, Jože (1982). Nova slovenska skladnja. Ljubljana: DZS.

Križaj Ortar, Martina (1985). Vezljivost samostalniške besede. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Bußmann, Hadumond (1990). Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.

Crystal, David (1989). A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Basil Blackwell Ltd. Cambridge Center.

Mateja Jemec
Mengeš